

A NŐ A GOETHEI VILÁGNÉZET FÉNYÉBEN

ELŐSZÓ

Rudolf Steiner 1889 nyarán Bécsből Budapestre utazott. Fél évvel később ismét Magyarországon járt, hogy meglátogassa erdélyi barátait Nagyszebenben. *Mein Lebensgang* című önéletrajzának XIII. fejezetében ír erről, említi, hogy „*Hermannstadtban tarthattam előadást. Karácsony volt.*” Az 1920. szept. 30-ai kérdésekre adott válaszaiban elmondta: „*Előadást kellett tartanom – 1889-ben volt ez – Hermannstadtban, éppen karácsony estéjén utaztam oda Bécsből.*”¹

C. S. Picht 1926-ban közölte az előadás dátumát és témáját.² Az előadás pontos tartalmáról Steiner egyik jegyzetfüzetéből tudhatunk meg többet.³ A mintegy harminc oldalnyi, cím és dátum nélküli bejegyzések összefüggő leírásnak bizonyulnak: tintaceruzával jegyezték le és gyorsírással, míg a jegyzetfüzet többi bejegyzése ceruzával vagy tintával készült. Kétségtelenül a nagyszebeni előadás előkészítő gondolatairól van szó. Feltételezhető, hogy Steiner a feljegyzéseket a Bécs és Nagyszeben közötti kimerítő vonatúton tette, melyről önéletrajzában szemléletesen beszámol, és az említett 1920-as válaszaiban arra is kitér, hogy egy csatlakozás lekésése miatt a magyar-erdélyi határon „tizenkét órát kellett várakoznia”. Mindenesetre a jegyzetfüzetben világosan megtalálhatók egy hosszú utazás igénybevételenek nyomai éppúgy, mint Karl Julius Schröer: *Goethe és a szerelem*⁴ című könyvecskéjén, melyet nyilván magával vitt, hiszen nem tudott volna szó szerint idézni belőle, ha nem lett volna nála. A gyorsírással feljegyzés után a nagyszebeni napilapokban megjelent beszámolókat idézzük.

(*Günther Frenz*)

¹ *Das Wesen des Musikalischen und das Tonerlebnis im Menschen* (A zeneiség lénye és a hangélmény az emberben) Dornach 1975, Steiner összkiadás 283

² *Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht* (Ami az antropozófiában történik) c. hírlap, 1926. december 5.

³ 37. sz. jegyzetfüzet Rudolf Steiner hagyatékából. A Rudolf Steiner hagyatékát gondozó archívum.

⁴ K. J. Schröer: *Goethe und die Liebe*. Heilbronn, 1884. Steiner magánkönyvtárában e mű két példánya található. A szóban forgó a következő ajánlást tartalmazza: „*Baráti emlék R. Steiner úrnak. Bécs, 1884. június 20. Az alkotó.*” A másik bizonyára a recenziós példány, amelyről Steiner már 1884-ben, a bécsi *Deutsche Zeitung*-ban névtelen kritikát írt.

A GYORSÍRÁSOS JEGYZET

Amikor ma olyan kérdéssel kapcsolatban bátorodom a figyelmüket igénybe venni, amely napjainkban alaposan felkavarja a kedélyeket és sürgős választ vár, és amikor azt a célt tűztem magam elé, hogy ezt a kérdést a goethei világnézet fényébe helyezzem, akkor semmi esetre sem az a szándék vezérel, hogy irodalomtörténeti előadást tartsak. Azt remélem, hogy fejtegetéseimmel átadhatom Önöknek a bennem már évek óta mélyen gyökerező meggyőződést, hogy ezt a kérdést csak ebből a nézőpontból, a goethei világnézet nézőpontjából lehet helyesen méltatni.

Goethével szemben nekünk, németeknek két feladatunk van. Az egyiket a közkedvelt falusi történetek mesélője, Bertold Auerbach a következő szellemes mondással jellemzi: „Goethe-éretté kell lennünk.” Ez azt jelenti, hogy képeseknek kell lennünk teljesen beleélni magunkat a legnagyobb német szellem magas eszmei körébe és páratlanul intim érzelmi világába. Éreznünk kell, amit ő érzett, amit ő gondolt.

Ez azonban Goethével szembeni feladatainknak csak egyik oldala. Hiszen Goethe a Napnyugat teljesen új kultúrkorszakának kezdetét jelenti. A belőle kiinduló fény bevilágítja az egész európai kultúrát. Új érzékszerveket tárt fel számunkra, a szemlélet új formáira tanított. Hamarosan meg kell nyílniuk bennünk ezeknek az érzületeknek, fel kell emelkednünk ahhoz a szemlélethez, hogy népünk kultúráját abban az irányban műveljük – természetesen amennyire mindegyikünk erejéből futja –, amelyet Goethe kijelölt.

Aki nem látja Goethében ezt a kulturális hajnalhasadást, amely kiindulást jelent mindazok számára, akik a jelen kultúrájával valamilyen módon kapcsolatba kívánnak kerülni, az egyszerűen nem érti saját korát. Sajnos be kell vallanom, hogy testvéreik Európa szívében, különösen a fiatalabb nemzedék, már régóta nem teljesítik Goethével szembeni feladatukat. Ellenkezőleg, bizonyos ledér gondolkodást tesznek magukévá, amely Goethére az orrát fintorgatja, és azt hiszi, már rég túl vagyunk rajta, holott még nagyon messze vannak attól, hogy teljesen megértsék. Végeztek Goethével, mint olyan öreggel, aki nem illik a mi időnkbe. Az új nemzedék azt hiszi, hogy

---

új eszményképekre van szüksége. Ezek azonban, közelebbről szemlélve, többnyire teljesen éretlen termékeknek bizonyulnak, amelyek a kor valódi igényeitől mérföldnyi távolságra vannak, holott úgy tűnik, éppen ebben a korban keletkeztek.

A mi korunk, a mi élő jelenünk több annál, mint amit felületes megfigyelés alapján hihetnénk, ez Goethe gyermeke, klasszikus szellemeink gyermeke. A mi korunk olyan kor, amelyben az egyén az isteni hatalmak által a lélekbe helyezett felségjogokat minden irányban érvényesíti. Az ember többé nincs gyámság alatt, nem, teljesen saját magára, belátására, akaratára akar támaszkodni. A szentséges, az isteni ént többé nem a külső világban akarja keresni, hanem saját bensője mélyébe merül, hogy onnan hozza fel Istent, hogy onnan merítsen erőt és bátorságot az élethez.

Az egyénnek ebből a törekvéséből, hogy minden bilincset levesse, hogy a szuverenitáshoz való elidegeníthetetlen jogát érvényesítse, származik az a mozgalom, amelyet mai előadásom középpontjába helyeztem: a nők megszabadításának kérdését vélt bilincseiktől, melyeket előítélettel teli világunkban bizonyos emberek hite szerint nemüknek mostanáig hordania kellett. A nő többé nem akar a családi tűzhelyhez, a házhoz láncolva élni, ki akar lépni a világ nyílt küzdőterére, és minden tekintetben egyenrangúként felzárkózni a férfhoz. Fel akarja venni a harcot a férfiak világában való jelenlétéért, olyan hivatást követel, amilyen a férfiaknak is van.

Nem tagadható tény, hogy a német nép mostanáig alig vette ki részét a nők világának messzemenő emancipációs törekvéseiből. Míg Oroszországban, Svájcban, Angliában és Franciaországban, de különösen Amerikában száz meg száz nő már értelmiségi állásokhoz is jutott, a német nép még mindig makacsul elzárja a nők elől a magasabb értelmiségi állásokhoz vezető utat. Ennek oka vajon csak a konokság, vagy a németekhez annyira illő konzervatív érzés, amely mindig is idegenkedett az erőszakos forradalmaktól, mivel nem akarta elismerni, hogy a történelemben valami olyan értelmetlenség keletkezhetett, amelyet hirtelen, máról holnapra meg kell dönteni? Vagy talán az a magasabb felismerés van emögött – még ha sokaknál egészen tudattalanul is –, hogy a nő teljes egyenjogúsítása egyáltalán nem teszi szükségessé a teljesen egyenlő elbánást, és hogy az utóbbi ellentmond a női lény természetének? Ez a nagy kérdés: olyan előítélettel állunk-e szemben, amelyet idővel meg kell szüntetni, vagy helyénvaló belátással, amely jogosan akadályozza más európai népek ilyen mozgalmát?

Nos, legyen Goethe a vezércsillagunk! Biztosan fog vezetni minket; hiszen esetében egyetlen egyéniségben testesül meg a német lény minden mélysége. Ami magasztos és nagy dolog felmerült a német népben, az Goethe személyében egységben táru elénk; annál inkább németek vagyunk, minél goetheiebbek vagyunk. Amikor fényre van szükségünk, bizalommal pillantunk fel rá. Korunk mozgalmas élete diszharmóniát okoz a bensőnkben, gonosz hangulatok uralkodnak el rajtunk, kortársak egész serege esik áldozatul a pesszimizmus világnézetének; mindettől csak a goethei világnézet boldog nyugalmasában találunk megváltást.

És milyen mélyen megnyugtató tudattal emelkedhetünk fel legnagyobb honfitársunk eszmei és akarati világába, ha Schiller szavai szerint tekintjük: „egésznek lenni ha nem bírsz, láncszemként illeszd egy nagy egészbe magad!” (Dóczy Lajos fordítása) Hiszen az ember egyedül semmi, ereje abban a népben gyökerezik, amelyből származik, abban az időben, amelyhez tartozik.

„Aki megadja magát a magánynak, hamarosan egészen egyedül érzi magát”, mondja Goethe. Hozzátehetjük: Szomorú, magányos szellemi sivárságában hamarosan szellemi halált kell hálnia. „Gondolkodj a népeddel, a korszakoddal!” – erre kell minden embert felhívunk. És akkor gondolkodunk népünkkel a legharmonikusabban, ha Goethével, nép- és korerőink teljes egészével gondolkodunk és érzünk.

Nincs jogunk arra panaszkodni, hogy elveszítjük önállóságunkat, amikor meghajlunk az idegen tekintély előtt; mert az ember csak akkor lehet szabad, ha felemelkedik a kultúra magasabb eszményeihez, ahol csupán a művelődés fényét kell keresnie. Mert csak ekkor vesz részt tudatosan fajának fejlődési folyamatában, ekkor határozza meg önállóan, a nagy eszményekkel a célját, különben csak vakon tapogatózik odalent, az emberiség testének szolgálai és egyáltalán nem szabad részeként mások magukkal ragadják. Csakis akkor dolgozunk a felszabadítás nagy művén, ha a goethei emberi teljességet keressük, és ahol megtaláljuk, ott csatlakozunk hozzá. Csak népünkkel és korunkkal együtt lehetünk szabadok, nem egyedül. Nem szolgálás meghajolni a goethei tekintély előtt, ha felismertük annak magasságát, hanem a szabadság goethei formája. És éppen Goethe módjára mozdíthatjuk elő leginkább nagy felszabadító művünket. Hiszen Goethe a saját maga által bilincsbbe vert emberiség számára csak a megtisztulás és megszabadulás folyamatát jelenti. Melyek voltak ezek a bilincsek? A mesterkélttség, az idegenek utánzásának vágya, a szolgálai túlérzékenység, melyekben

---

a németek Goethe előtt sínylődtek. Ő visszafelé tart a természethez, a romlatlan érzéshez és gondolkodáshoz. Az emberben ugyanis megvan a vágy arra, hogy egyre jobban eltávolodjon a természettől.

Tudjuk, hogy Európa egyetlen teljesen naiv-természetes népe a görög volt. Mikor Goethe Olaszországban megismerte műalkotásaikat, úrrá lett rajta az elragadtatás. E halhatatlan alkotások úgy hatottak rá, mint magának a természetnek a nagyszerű művei. Közvetlenül a világ-szellem működését látta bennük. Goethe elevenen érezte, hogy a görögök ellesték a világ teremtményének törvényeit, amelyek alapján megalkotta a természet fenséges műveit, és ebben a goethei értelemben emberi módon hozták létre a műalkotásaikat.

A rómaiak már nem tudtak belépni az isteni világ-műhely titokzatos ajtaján, egyszerűen utánozták a görögöket. Ez a természettől való eltávolodás, amely az emberiség fejlődésével erősödik. Amikor Goethe fellépett Németországban, legalábbis mindaz, ami a költészetben, az érzések és gondolatok világában uralkodott, nem viselte az eredetileg naiv valóság bélyegét. Minden mesterként volt, csak frázis, és mindent elfogadtak.

Goethe elsőként kereste a közvetlen érintkezést a világ szellemével. Ebben állt küldetésének nagysága. Ezt a nagyságot azonban olyan körülménynek köszönheti, amelyet megfontolás tárgyává kell tennünk, ha megfelelően akarjuk értékelni a nőkhöz való viszonyát és a női természettel való kapcsolatát. Ez a mélyen vele született vallásos vonás, mely a minden természetes és emberi dologban jelen levő isteni iránti állandó, eszmei hitként jelentkezik. Fiatal korától uralkodik benne a csak a mélyebb szellemekkel veleszületett sajátosság: a hit a természetben mindenütt jelen levő természetfeletiben, a magasabb hatalom sejtése, ami később a szellem minden dologban történő keresésévé válik. A tudomány és a vallás e valódi gyermekének titka az, ami állandóan vonzotta. Mindenben, amivel az életben és a történelemben találkozott, azt a pontot kereste, ahol egy magasabb hatalom működését figyelhette meg. Ezt kereste mindig a nőben is, és sokszor meg is találta.

A férfi eltávolodik a természettől, az érzések közvetlenségétől, ha a szellemét egyoldalú életfeladatban kell kimerítenie: száraz, pedáns, természetellenes lesz. Elveszíti azt a frissességet és eredetiséget, amiből a közvetlen természet minden varázsa kiindul. Viszont éppen ezek azok a tulajdonságok, amelyeket a nő megőriz, természetesen csak ott, ahol egészen nő marad, és nem a férfira vágyik. Ilyenkor nem a szellemi vagy a testi tulajdonságainak egyike

kerül előtérbe, hanem szép harmóniában fejlődnek ki és teljesen érvényesülnek együttesen. Így a természet tisztábban, teljesebben és istenibb módon hat a nőben, mint a természettől egyoldalúnak teremtett férfiban.

A nők Isten igazi küldötteiként állnak előttünk, akikben a férfi megtalálja azt, amit ő maga elveszített. Ebben van benne az, amit a férfi keres; különös vágygal keresi, mert önmagából hiányzik, és nehezen nélkülözheti. Goethe is ezt keresi mindenekelőtt. Számára egy nővel való érintkezés mindig szellemi megifjodást, a természettel való újabb összefonódást jelent, ami ismét élteti és sarkallja költői erejét. A női értékben és a női lényben való elmélyülés állandóan megújítja művészi képességét. Ha férfi módra eltávolodni látszik a természettől, ha a természetesség ereje eltűnni látszik a szívéből, akkor ismét a szeretet veszi körül azzal a titokzatos varázssal, ami újabb alkotásra teszi képessé.

A Goethe természetére jellemző ilyen vonás miatt el kell tűnniük a kételyeknek, amelyek újra és újra felmerülnek nőkhöz való bánásmódjának tisztaságával és nemesiségével kapcsolatban. Sajnos ezek ma is elég gyakoriak. Természetellenes különbséget tesznek a költő és az ember között, csak az előbbit fogadják el, míg Goethét, az embert, magatartásáért elítélik.

Ennél a szellemnél azonban minden elválaszthatatlan egységben van. Goethe költői lényé közvetlenül összefügg emberi küldetésével. És költeményei nem mások, mint legbelső és szintiszta emberi természetének közvetlen megnyilvánulásai. Igen, találhatunk Goethénél olykor olykor cinikus, láthatólag frivol verseket is. Ez azonban kizárólag az őt mindig uraló, végtelen igazságszeretet mellett szól. Soha nem akart angyalként megjelenni, hanem mindig emberként, annak minden hibájával. Legszívesebben az egész világ előtt tett nyílt vallomást. De nem is ez a fontos. Hanem az, hogy nála a szeretetben soha nem lehetett frivol, közönséges vonást találni, soha nem volt világi. Szerelme mindig a szellemből indul ki, és mindig összekapcsolódik a valódi női érték mély tiszteletével. Szerelme soha nem alacsonyítja le a nőt. Mindig áhítatosan pillant fel a női értékre. Ez a germán viselkedés. Tacitustól tudjuk, hogy elődeink a sötét ókorban a jövőt megsejtőként tisztelték a nőt, a forrásokat és ligeteket is bölcs asszonyokként tisztelték. Pontosan ez a valódi vallásos érzés lényege, hogy hordozójával szemben mindig megköveteli a tiszteletet. És Goethe a nőben levő istenit imádvá, előtte térdre hullt. Ezt mindenekelőtt a nőknek kell felismerniük. És akkor eloszlanak a Goethe fennkölt személyéhez még mindig hozzátapadó sötét árnyak.

Hatalmas hatást gyakorol Goethe fantáziájára, mikor egy természetes női személy a hatókörébe kerül. Gazdag belső világa körülveszi a tisztelt lényt mindazzal a varázssal, amire a dús képzelőereje képes. A szeretett lény több a számára, mint egy másik halandó, mivel a fantázia mélyebbre lát, mint az értelem. A költő fantáziája dicsfényvel veszi körül, s az eszményi alak felváltja a valóságot.

A szeretet magasabb szerelmi szenvedéllyé válik, és egy természetvers szakad fel Goethe kebeléből. Így volt ez Sesenheimben Friderikával, Frankfurtban Lilivel, von Stein asszonnyal, feleségével Christianéval, és végül azokkal a nőkkel szemben, akik később léptek be életébe: Marianne Willemer és Ulrike von Levetzow. Mindenütt a nemes, eszményi ember szeretete ez, nem pedig a világfié. Tisztelt és szeretett tanárom, a bécsi Karl Julius Schröer professzor joggal mondja: „Ebben a szeretetben megint csak az áhítat található meg, mint a görögöknél, és így mentes a frivolitástól. Ha az isteni voltától megfosztott szeretet önző, akkor ez, az odaadáson alapuló szeretet az egyetlen szenvedély, amely mentes az önzéstől.”

Hogy beláthassuk, Goethe szeretete valóban szellemi, vegyük gyakran támadott kapcsolatát von Stein asszonnyal. Mit jelent számára ez az asszony, akinek élete lemondással teli, aki nem akarta, hogy tekintettel legyenek rá, semmit sem kívánt magának, de mindenütt jótéteményeket gyakorolt? Goethe azt írja: úgy jelent meg előtte „mint istennő, aki az égben lebeg. Az ember hiába tárja ki feléje a karját, hiába esedezik egy pillantásáért. Csak lebeg, elveszve az őt körülvevő égi fényességben, fent az égben.” És ha látjuk, hogy a weimari életbe a legvadabb szenvedélyekkel, önteltséggel és vágyakkal telten belépő, nála fiatalabb emberre milyen hatást gyakorol ez az asszony, megérthetjük Goethe odaadását fennkölt asszonyisága iránt. Ki ne ismerné az esztelenségeket, féktelen cselekedeteket, amelyeket Goethe és hercegi barátja elkövettek Weimarban? Ki ne ismerné mindkettőjük mély vágyát, hogy kikerüljenek ebből az önteltségből egy magasabbrendű életbe? E hangulatban keletkeztek Goethe olyan versei, mint a *Mit nekem a fájdalom és vágy? Édes béke, jer, szállj szívemre!* Az édes békét ő hozza el, a *csillapító*, ahogyan von Stein asszonyt nevezte.

Tiszta és nemes Goethe kapcsolata Christianéval is. Milyen gyengéd is a jelenet, mikor őt Goethe alva találja, csendben mellél, gyümölcsöt és virágot helyez elé, és elragadtatva gondol arra, hogy amint a nő felébred, pillantása ezekre a szerető kézzel odatett dolgokra esik. És milyen mélyen érintenek szívből jövő szavai, amikor a drága személyt a halál elszakítja tőle: *Az életem haszna annyi, hogy megsíratom a halálát.*

Marianne Willemer az, akinek a *Diván* dalait köszönhetjük. Itt is azt láthatjuk, hogy a szeretet hatalmas gerjeszti a költői hangulatot. Még a késői, nyolcvanas éveiben is a szenvedély tüze és a szent szeretet forrása frissíti fantáziáját, amikor megalkotja a szenvedély trilógiájának Elégiáját, amelyben a szeretet goethei értelmű felmagasztalása szólal meg. Ha megértjük ezt az Ulrike von Levetzownak szóló nagyszerű költeményt, akkor megtaláltuk a kulcsot Goethe szerelmi életéhez. Ulrike akkor fiatal teremtként anyjával Marienbadban volt, ahol a költő maga is tartózkodott. Goethét elvarázsolta a lány bája. Még egyszer kellett éreznie a szerelem minden boldogságát, a szerelem minden fájdalmát, „a Föld kínját s örvendezését” még egyszer „a keblét átítatva” (Jékely Zoltán fordításai) látni. Az elégia arról szól, a költő elbúcsúzott, az utolsó csók boldogságát még érzi a szívében, és neheze esik a válás. Felpillant az égboltra, ahol a Nap is búcsúzik. Az égen úszó felhők alakokká válnak képzeletében, szeretteinek változó alakjaivá. Meg akarja őrizni a pillanatot, de hamarosan ráébred, hogy a szeretett lény képe csak a szívében lehet, és ezt a képet kelti életre.

*

A természettel való meghasonlás, ahogyan az a férfinál történik és történnie kell, keserű elkorcsosuláshoz vezethet. Mindaz, amit elveszített, leküzdhetetlen sóvárgásként szunnyad benne a honvágyhoz hasonlóan. Csak a szeretet képes ezt a vágyat áthidalni, az említett meghasonlást a természettel kiegyenlíteni. Ha nem jelentkezik ez a szeretet, akkor az ember egész életében bukott marad, az őseréjétől elidegenedett lény, aki az életben tévúton jár. Vak, önző vágyak lépnek a szeretet helyébe. A vágyaiban felemészthető ember a megalázó érzéki örömök kábulatát keresi.

Soha nem képes meglátni a kiválóságot, hiszen Schiller mondása szerint a kiválósággal csak egyetlen hatalom vetekedhet: a szeretet. A szeretet szükségességét ezzel az emberi természetből vezettük le. Töröljük el a szeretetet, és magát az isteni lényt is eltüntettük a világból, vagy – mivel ezt nem tehetjük – elfordultunk az istenitől.

Ez a bukás következik be, ha a nőt elidegenítjük a tulajdonképpeni női lénytől, ha megfosztjuk eredeti rendeltetésétől, hogy az isteni, a közvetlenül, naivan működő természet közvetítője legyen.

*

Nem véletlen, hogy az Európa egyes országaiban először megjelent emancipációs mozgalmak soha nem gyökereztek meg ott, ahol a szeretetet abban a nemes értelemben fogják fel, mint a germánok. Ahol a nő tudja, hogy az

emberiség fejlődésének teljességéhez a női természet szerint kell hozzájárulnia, és nem úgy, ahogyan az a férfiaknak megfelel, és ahol tudja, hogy ezt a működését a férfiak világa elismeri és megbecsüli, ott arra törekszik, ami a világterv szerinti feladata. A magasabb szemlélet a különböző hatóerők harmóniájában talál megelégedést, az alacsonyabb mindent ki akar egyenlíteni.

*

Kiváltképpen ideális a kultúrának az az oldala, amelynek hordozója és átörökítője a nő.

*

Melyek lehetnek az okok, amelyek a nőt kikényszerítik jelenlegi helyzetéből, a korlátok közül, amelyeket a történelem állított? A kényszer, hogy a szellemi képzésben, a bepillantásban ne maradjon le a férfi mögött. A kényszer, hogy ne férfinak legyen köszönhető az, amit a nő számára a valódi élethelyzet kínál.

*

Ha meggondolom, milyen gyakran ringatták bölcs, fantáziadús anyák a jelentős férfiak bölcsőjét, ha magát az idős tanácsosné asszonyt tekintem, Goethe anyját, aki mesemondásával először keltette fel fia költői érzékét, akkor úgy tűnik, mintha ez megmagyarázná, miért nem volt egyáltalán nehéz a női természetről szóló előadásom kifejtése. Ha a természet isteni őserije tisztábban és zavartalanabban jut kifejezésre a női természetben keresztül, mint a férfién, akkor teljesen világos, hogy az élő anyakultusznak kell a leggyümölcsözőbbben hatnia az emberre abban a korban, ahol még minden természetes, minden naiv, ahol az ember még teljesen szív és egyáltalán nem fej, ahol a szellem még nem szakadt el a forrásától, a természettől, ahol az eszme és a valóság szétválása még nem történt meg, egyszóval: a gyermekkorban. Ezzel gyakorol a nő az emberiség fejlődésének menetére olyan nagyszerű kulturális befolyást, amely többet ér, mint bármi, amit orvosként, hivatalnokként, íróként bármikor tehetne.

NAGYSZEBENI BESZÁMOLÓK

A bécsi tudós, Rudolf Steiner úr vasárnap, f. hó 29-én előadást tart *A nő a goethei világnézet fényében – adalék a nő kérdéséhez* címmel, az evangélikus betegápoló intézet javára. Steiner úr fiatal Goethe-kutató, K. Schröer bécsi professzor tanítványa, és a Goethe megismerési elméletéről szóló írásával, valamint a legnagyobb német költő tudó-

mányos írásainak kiadásával szerzett nevet magának. Goethe műveinek Sophie szász-weimari nagyhercegnő által ösztönzött és támogatott nagy kiadásában is számítanak a közreműködésére. Steiner úr nemrégiben tartott előadását *A weimari kiadás hasznáról a Goethe-tanulmányok számára* nagy tetszéssel fogadták a bécsi Goethe-egyesületben. Közönségünk csak hálás elismeréssel üdvözölheti az érdemes tudós önzetlen felajánlását, amellyel – az itteni német élet megismerése céljából tett erdélyi kirándulása alkalmával – egyben olyan támogatásra érdemes intézményt kíván szolgálni, mint az evangélikus betegápolás. – Mindenkinnek a figyelmébe ajánljuk a bizonyosan izgalmas előadást, amelyre valószínűleg az evangélikus gimnázium nagy előadótermében kerül sor.

(*Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* 1889. december 18.)

*

Értesülésünk szerint Rudolf Steiner bécsi Goethe-kutató, aki a tudomány világában Goethe-kommentárjairól és megismerési elméletéről ismert, a jövő héten néhány barátját meglátogatni érkezik ide, és ebből az alkalomból előadást tart az evangélikus betegápolási intézet javára. *A nő a goethei világnézet fényében – adalék a nő kérdéséhez* lebilincselő téma, amely az egyre erősebben jelentkező emancipációs törekvésekkel ellentétben, kétségtelenül ányalt képet fest egyes nemes goethei nőalakokról, amelyek az egyéni szabadság befolyása alatt is fenntartják a női érzést és a férfias cselekvést elválasztó éles határvonalat. Különösen a nők számára lehet nagyon érdekes, hogy Steiner, Goethe egyik legelhivatottabb ismerője tárja fel a nemes lelkű nőiesség képét. Ez képes eloszlatni a mi asszonyainknál nem ritkán megtalálható Goethével szembeni előítéletet, amely abban a furcsa és indokolatlan szemrehányásban csúcsosodik ki, hogy Goethe a szerelmében nem volt hűséges. Éppen Steinerben testesül meg az a goethei szemlélet, amely minden közönségességen messze túlmutatva tiszteli a nőket, és a mi hölgyeinknek abban a ritka élményben lesz része, hogy ennek a gondolkodásmódnak az egyszerű eredetiségét és nagyfokú természetességét első kézből és a legjobb forrásból hallja meg. Éppen ezért melegen ajánljuk ezt a előadást és a kiváló és szeretetre méltó tudást a mi német hölgyeink figyelmébe.

(az idézett nagyszebeni újság címét és megjelenésének időpontját nem sikerült megállapítani)

*

Izgalmas órát jelentett Rudolf Steiner úr meleg és melengető lelkesedéssel tartott előadása A goethei világnézet szerinti nőről, melyet – az adott körülmények között nem meglepő

módon – nem éppen nagy, de áhítatosan figyelő közönség előtt tartott. Steiner úr az ifjúság tüzeivel, ugyanakkor a mélyre hatoló filozófiai szellem komolyságával fejtette ki előbb Goethe világnézetének jelentőségét a jelen és a jövő számára, megmutatta a nagy költő – akiben a német lény minden mélysége megtestesül – különlegességét, és azt, hogy ha az ő eszmei világának vetjük alá magunkat, az egyenlő a szellemi felszabadulással. Küldetése az volt, hogy egy mesterkéltséget, a természetellenessé vált fajt visszavezessen a közvetlen érzésekhez és eszmékhez. Goethét realistának tartják, de csak annyiban volt az, amennyiben a leginkább lehetséges valóságra vágyik, a valóságra, annak legteljesebb alakjában. Így talál rá végül az eszme, még akkor is, ha sehol sem keresi. Az előadás ragyogóan mutatja be, hogy a korunk lényében uralkodó alapelv a munkamegosztás, és ez a természettől való elidegenedéshez, egyoldalúsághoz vezet, és azzal fenyeget, hogy az ember elveszíti belső harmóniáját, ártatlan természetességét. Azonban ez volt az, amit Goethe a női természet iránti tisztelet ógermán vonásának megfelelő vallásos hódolattal keresett és talált meg a nőben.

A nők világával való érintkezés szellemi megifjodást jelentett számára, testvéri kapcsolatot a szellemi világgal, a természettel, amely újra meg újra megtermékenyíti és élteti költői szellemét. Ebből a szempontból szállt szembe az előadó azokkal az előítéletekkel, amelyek Goethenek a nőkhöz való viszonyával kapcsolatos félreértésekből eredtek, és olyan általánossá váltak. Arra törekedett, hogy levelei és költeményei alapján bizonyítsa be a Friederike Brion, Charlotte Buff, Lili Schönemann, Frau von Stein,

Christiane Vulpius, Marianne Willemer, Ulrike von Levetzow iránti szerelem nagy eszmeiségét és szellemiségét, azt az eszmeiséget, amit Goethe az Elégiájában fejezett ki a legszebben, amikor ezt mondta: „A tiszta keblünkben áradó törekvést, hogy hálásan, önként átadjuk magunkat a magasabb, tisztább ismeretlennek, leplezetlenül álljunk az örök megnevezhetetlen elé, jámborságnak nevezzük. Ilyen üdvözült magasságot érzek, amikor előtte állok.”

Amit a nő Goethe-nak jelentett, ugyanannak kell lennie és megmaradnia az emberiség számára: az egységes, önmagában harmonikus természet jó szelleme, a benne levő isteninek a közvetlen átadója. Ezért nem is szabad különböző hivatásokban szétforgácsolódnia, egyoldalúvá válnia, ahogy ez a férfiaknak jutott osztályrészül. A német nép magas idealizmusa maradt a legtovább és leginkább távol attól a természetellenes és egészségtelen emancipációs vágytól, amely éppen olyan népekben merült fel, amelyekben a szó legnemesebb értelmében vett szeretet nem tudott gyökeret verni. Az ideális világnézetre való törekvést érdemes megőrizni.

„Mindaddig, amíg mi, németek megőrizzük,” – hívott fel befejezésül az előadó – „minden veszélytől védve vagyunk, mert csak azt a népet lehet legyőzni, amelyik önnön énjét feladja. A mi énünk az idealizmus. Legyen ez az a jel, amelyben megismernek és megértenek minket, és akkor ebben a jelben győzni is fogunk!”

*Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt,
Dr. Eugen Filtsch városi prédikátor összefoglalója
Fordította Wirth-Veres Gábor*

HÍREK

Most száz éve, 1907-ben Rudolf Steiner két előadást tartott Budapesten: február 24-én *Die Erforschung des Übersinnlichen und deren Mission in der Gegenwart* (Az érzékfeletti kutatása és annak jelenkori missziója) és február 26-án *Die Grundlehren der Theosophie* (A teozófia alapjai) címmel.

A Szimpla és az *Országépítő* folyóirat közös beszélgetéssorozatát indított *Szórakoztató városökológia* címmel olyan kérdésekről, amelyek segítik Budapest alakulásának, működésének, múltjának és jövőjének megértését. A nyitott, a megjelentek aktív közreműködésére számot tartó beszélgetésekre minden hónap utolsó szerdáján kerül sor a Szimplakertben (VII. Kazinczy utca 14.), a *Zöd szalonban* 18 órakor. Az első, február 28-i összejövetel témája: *Miért épít tornyot az ember, mi a torony és a város viszonya, a to-*

ronyállítás szimbolikus, szakrális, urbanisztikai, szociológiai, gazdasági összefüggései. Vitaindítót tartott Meggyesi Tamás és Vidor Ferenc. A második este (március 28.) témája: *Modernitás vagy konzervativizmus, mitől válik valami műemlékké, identitásképző elemmé? Mi az örökség szerepe a város identitásában? Mi a viszony az épített és a szellemi örökség között? Meghívott vendégek Varga Kálmán és Saly Noémi. Következő (április 25-i) beszélgetésünk témája: *A Budapest-lény, a város mint eleven organizmus, a város-lakó és a városi környezet kapcsolatának mélyrétegei.* (Szerző: Gerle János)*

Március 15-én nyílt meg Komáromban, a Magyar Kultúra és Duna Menté Múzeumában az *Organikus építéset a Kárpát-medencében* című, a Kós Károly Egyesüléshez tartozó építészek munkáit bemutató fotókiállítás, amelyet Fehér Csaba múzeumigazgató és Makovecz Imre nyitott meg.